

УДК 378(477):33

Савчук О.Р.
аспірантДержавної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»**ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ****FINANCING OF THE HIGHER EDUCATION OF UKRAINE
IN THE PROCESS OF BECOMING KNOWLEDGE ECONOMY****АНОТАЦІЯ**

У статті узагальнено наукові бачення трактування домінуючої моделі постіндустріальної економіки – «економіки знань». Визначено складові частини даної економіки та найвагомішу і стратегічно важливу серед них для України – вищу освіту. Розглянуто відсотковий розподіл джерел фінансових надходжень до вищої освіти в Україні. Проаналізовано статистичні показники фінансування вищої освіти в Україні та світі в період 2005–2015 рр. та визначено їх кореляційну залежність від обсягу ВВП на душу населення. Увага звернена на приватні ВНЗ, які можуть забезпечити кращий результат фінансових вкладень, ніж державні. Узагальнено наявні перспективи становлення в Україні економіки знань за допомогою світових рейтингів інноваційної конкурентоспроможності та якісних показників діяльності українських вищих навчальних закладів.

Ключові слова: економіка знань, глобальна економіка, механізм фінансування, ринок вищої освіти, глобальний рейтинг, прогресуюча економіка.

АННОТАЦИЯ

В статье обобщено научное видение трактовки доминирующей модели постиндустриальной экономики – «экономики знаний». Определены составляющие данной модели экономики, в частности стратегически важная среди них для Украины – высшее образование. Рассмотрено процентное распределение источников финансовых поступлений к высшему образованию в Украине. Проанализированы статистические показатели финансирования высшего образования в Украине и мире в 2005–2015 гг. и определена их корреляционная зависимость от объема ВВП на душу населения. Внимание обращено на частные вузы, которые могут обеспечить лучший результат финансовых вложений, чем государственные. Обобщены имеющиеся перспективы становления в Украине экономики знаний с помощью мировых рейтингов инновационной конкурентоспособности и качественных показателей деятельности украинских высших учебных заведений.

Ключевые слова: экономика знаний, глобальная экономика, механизм финансирования, рынок высшего образования, глобальный рейтинг, прогрессирующая экономика.

ANNOTATION

The article summarizes the scientific interpretation of the vision of a dominant model of post-industrial economy – the «knowledge economy». The composition of this economic model and the most substantial and strategically-important for Ukraine among them – higher education are identified. Percentage distribution of financial sources of revenue to higher education in Ukraine is considered. Statistical indicators financing of higher education are analyzed in Ukraine and abroad from 2005 to 2015 and are identified their correlation dependence of GDP per capita. Attention is paid to private universities, they can provide better results than public universities. Available perspectives of Ukraine are overviewed in the knowledge economy by using innovative world rankings competitiveness and qualitative performance indicators of Ukrainian universities.

Keywords: knowledge economy, the global economy, the mechanism of financing, higher education market, the global rating, progressive economy.

Постановка проблеми. Фундаментальною складовою частиною розвитку прогресуючої моделі економіки – «економіки знань» є стратегічна орієнтація на розвиток вищої освіти. У час незаконної анексії та соціально-політичних змін в Україні, коли державне реформування має бути максимально направлене на реалізацію стратегічних науково-обґрунтованих цілей, фінансування вищої освіти й надалі здійснюється за залишковим принципом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку глобальної економіки знань є актуальним на сьогодні в наукових дослідженнях. Серед закордонних науковців досліджують домінуючу модель економіки: Белл Д., Хейлбронер Р., Дарендорф Р., Тоффлер О., Стіглер Дж., Ходсон У., Шейкен Х., Кан Г., Дретске П., Гелбрейт Дж., Тапскотт Д., та Попов Є. В Україні питання глобальної економіки знань та ролі в ній вищої освіти розглядають у своїх наукових роботах такі вчені, як: Колот А., Сахненко О., Максимова М., Білінець М., Шевченко Л., Довгань Л., Малік Є., Рибак М., Ревнівцева О., Панченко Л. Однак за статистичними даними та результатами опитувань Україна має невисокі показники рівня вищої освіти, стабільності розвитку даної сфери, необхідної ефективної віддачі від фінансових вкладів та невідповідність державної політики запропонованим науково обґрунтованим стратегіям інноваційного розвитку України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Серед наукових дослідників відсутня єдина думка щодо розвитку в Україні прогресуючої моделі економіки – економіки знань. Механізми пріоритетного розвитку складових частин економіки, особливо вищої освіти – реальної перспективної можливості реалізації даного процесу, – не діють в Україні і не підтримуються бюджетними вкладеннями.

Мета статті полягає у дослідженні трактування економіки, що ґрунтується на знаннях, та її складників у науковій літературі; аналізі стану фінансування вищої освіти в Україні та світі – домінуючої складової частини економіки знань; визначенні перспектив інноваційної конкурентоспроможності України та стану вітчизняної вищої освіти у світовій глобальній економіці знань за допомогою відповідних офіційних світових рейтингів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний суспільний розвиток має глобалізаційні тенденції та характеризується все частішими інформаційними революціями та активізацією приросту накопичених знань. Сфера інформації стала систематизуючою між політичною, економічною, оборонною та соціальною складовими частинами сучасної держави, і ця участь зростає.

У науковій літературі натрапляємо на різні визначення зазначених процесів трансформації у сфері сучасної глобальної економіки та соціуму: «постіндустріальне суспільство» (Д. Белл) [1, с. 112], «постіндустріальний капіталізм» (Р. Хейлбронер) [2, с. 97], «посткапіталістичне суспільство» (Р. Дарендорф) [3, с. 25], «суперіндустріальне суспільство» (О. Тоффлер) [4, с. 37], «суспільство третьої хвилі» (О. Тоффлер у роботі більш пізнього періоду) [5, с. 94], «інформаційна економіка» (Дж. Стіглер) [6, с. 213], «епоха інтелектуального капіталу» (У. Ходсон) [7, с. 66], «комп'ютерна епоха» (Х. Шейкен) [8, с. 118], «суспільство професіоналів» (Х. Перкін) [9, с. 8], «постекономічне суспільство» (Г. Кан) [10, с. 25], «глобальне управління знаннями» (П. Дретске) [11, с. 10].

Серед різноманіття визначень, які наведені вище, загальне офіційне визнання отримали два – «економіка знань», або «економіка, що заснована на знаннях» (запропонований у 1962 р. американським дослідником австрійського походження Ф. Махлупом), і «нова економіка» (вперше офіційно прозвучав у Доповіді Президента США в 2001 р.) [12, с. 28]. Комплексно та повноцінно даній моделі економіки відповідає визначення «економіка знань», адже знання – це синергійний ефект у процесі групування спеціалізованої інформації, яка на сьогодні є неосязною для людини та є більш конкретною характеристикою особливостей зазначеної економічної моделі.

За даними експертів Світового банку, економічна модель, побудована на пріоритетності знань – це економіка, що заохочує організації та людей пізнавати, створювати, розповсюджувати та використовувати знання більш ефективно для інтенсивного економічного і соціального розвитку та характеризується основними складниками: освітою та навчанням, економічними стимулами і правовим режимом, системою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та інноваційними системами [13, с. 135]. Саме за цими складниками найчастіше відбувається оцінка рівня становлення в країні домінуючої моделі постіндустріальної економіки – економіки знань, визначення її слабких сторін та перспектив розвитку.

Стратегічно найважливішими складовими частинами економіки знань, як в Україні, так і за кордоном, є освіта та навчання. Визначальну роль відіграє саме вища освіта, адже створення нових знань неможливе без оновлення потоку висококваліфікованих кадрів до інноваційних і

перспективних галузей економіки, тому дослідимо дану сферу та її стан більш детально.

В Україні здебільшого використовується фінансування освіти за рахунок асигнувань із державного бюджету (рис. 1).

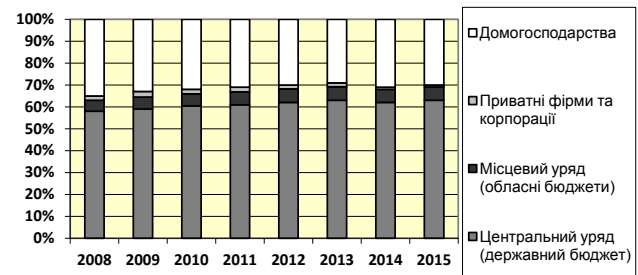

Рис. 1. Джерела фінансування вищої освіти в Україні в 2008–2015 рр.

Розроблено за джерелом [14, с. 788]

Аналізуючи розподіл витрат на вищу освіту в Україні по джерелах фінансування в 2008–2015 рр., констатуємо зростання: частки центрального уряду (державного бюджету) з 58,5% у 2008 р. до 63,1% у 2015 р.; місцевого уряду (обласного бюджету) з 5% у 2008 р. до 6,1% у 2015 р. Відповідно, знизилась частка вкладень із боку домогосподарств: з 35,3% у 2008 р. до 29,5% у 2015 р. та приватних фірм і корпорацій: з 1,8% у 2008 р. до 0,9% у 2015 р., що свідчить про зниження зацікавленості приватних установ вкладати у вищу освіту та відсутність стимулюючих державних механізмів для сприяння даному процесу.

В Україні державне фінансування вищої освіти здійснюється за допомогою кошторисно-бюджетного методу і має свою специфіку. Суть методу полягає у формуванні кожним державним вищим навчальним закладом кошторису, який погоджується в Міністерстві освіти та науки України або відомчому інституті (у 2016 р. це: Міністерство охорони здоров'я, Міністерство культури, Державна фіскальна служба, Національна гвардія, Служба безпеки України, Міністерство оборони тощо). На основі затвердженого кошторису ВНЗ має право здійснювати цільові функції у визначеному обсязі фінансових надходжень та видатків [14, с. 787]. Однак для забезпечення стимулювання розвитку ринку вищої освіти в Україні ефективнішим є застосування підходу «фінансування за результатами», адже це забезпечить оптимальне й ефективне використання обмежених державних фінансових ресурсів та знизить суб'єктивний вплив на відсотковий розподіл фінансування між ВНЗ із бюджету країни.

У статті 61 Закону України «Про освіту» визначено рівень фінансування освіти на рівні 10% від національного доходу, однак за період незалежності даний показник не був досягнутий [15] (рис. 2).

Державні видатки на освіту в Україні мали прогресивну тенденцію до 2013 р., потім знизилась у зв'язку з економічною кризою, зростан-

ням військових витрат та соціальною і політичною нестабільністю. У 2015 р. витрати на освіту у нашій країні становили близько 6,5% обсягу ВВП, у той час як в Ісландії – 13,1%, США – 15%, Данії – 15,9%, Німеччині – 12%. Це говорить про невідповідність пріоритетів розподілу витратків бюджету стратегії України – входження у глобальну економіку знань.

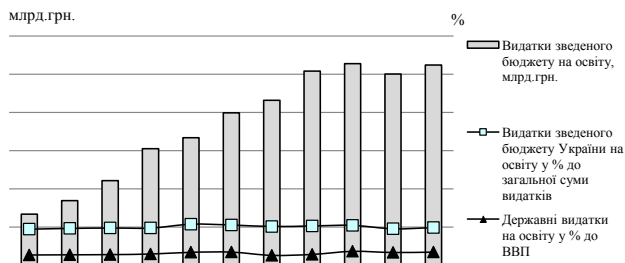

Рис. 2. Аналіз державних витратків України на освіту в 2005–2015 рр.

Авторська розробка за джерелом [16]

За дослідженням російських експертів Гвоздева Є.С. та Штерцера Г.Д., зростання якісних показників людських ресурсів у державі на 1% призводить до зростання темпів приросту ВВП на 1–3%, підвищення терміну навчання на один рік призводить до зростання ВВП на 3% [17, с. 2–3]. Дана теза підтверджує необхідність збільшення витрат на вищу освіту з метою зростання міжнародної конкурентоспроможності країни. Для аналізу та порівняння рівня фінансування вищої освіти в країнах світу визначимо величину витрат у відсотках від ВВП із метою уніфікації показників (табл. 1).

Аналізуючи дані показників країн світу, констатуємо, що Україна витрачає на вищу освіту значну частку ВВП. Однак причина некоректного відхилення – у різниці величин ВВП різних країн, про що засвідчує показник «ВВП на душу населення». В Україні він дуже низький:

майже у п'ять разів нижчий, ніж у Росії, у 12 разів нижчий, ніж у США, у 10 разів нижчий, ніж у Німеччині. Аналіз показників вкладень у вищу освіту в різних державах показує, що Україна здійснює незначні асигнування в дану сферу порівняно з провідними країнами світу, про що засвідчує показник «Загальні витрати на освіту на душу населення» (майже в чотири рази нижчі, ніж у Росії, у 10 разів – ніж у Франції, у п'ять разів – ніж у Польщі, у 1,5 рази – ніж у Китаї) та має значно нижчий обсяг ВВП.

Порівнюючи фінансові вкладення в освіту та обсяг ВВП у різних країнах за допомогою даних табл. 1, визначимо кореляційну залежність між витратами на освіту та обсягом ВВП на душу населення. Рівняння регресії:

$$y = 0,05202x - 81,8391$$

Вибірковий лінійний коефіцієнт кореляції рівний 0,971, отже, зв'язок між фактором X та Y є високим і прямим згідно зі шкалою Чеддока, що свідчить про наявність тісного кореляційного зв'язку між обсягом ВВП та витратами на освіту на душу населення за даними країн у табл. 1 (рис. 3).

У нашому прикладі коефіцієнт еластичності більше 1. Отже, за зміни X на 1%, Y зміниться більш ніж на 1%. Іншими словами, X (обсяг ВВП країни на душу населення) істотно впливає на Y (витрати на освіту). Від величини доходу країни залежить її можливість фінансування розвитку освіти, і це є свідченням замкнутого кола: освіта може сприяти зростанню конкурентоспроможності та ефективності вітчизняної економіки за збільшення вкладень в її розвиток, що є обмеженим у зв'язку з низьким рівнем ВВП. Приходимо до висновку, що для реалізації освітянського ефекту інноваційного зростання економіки необхідно збільшити пріоритет та відсоток витрат із бюджету в даному напрямі.

На даний час значення людської праці є пріоритетним, і у зв'язку зі зростанням вмісту та

Таблиця 1

Порівняння фінансування вищої освіти в різних країнах світу

Показники	США	Німеччина	Франція	Японія	Півд. Корея	Польща	Росія	Китай	Україна	Індія
ВВП на душу населення, дол. США	46 588	37 430	34 256	33 785	28 797	19 908	19 833	7 519	3 870	3 339
Загальні витрати на освіту, % ВВП	5,4	4,6	5,9	3,8	5	5,1	4,1	4	5,3	3,2
Державні витрати на вищу освіту, % ВВП	1,0	1,1	1,3	0,5	0,7	1,1	1,2	-	2,3	1,3
Загальні витрати на освіту на душу населення, дол. США	2515,7	1721,8	2021,1	1283,8	1439,8	1015,3	813,1	300,8	205,1	106,8
Чисельність населення, осіб, млн.	316	80	65	127	49	38	142	1300	45,4	1200

Розроблено за джерелом [18, с. 176]

якості трудового ресурсу у виробництві зростає і його ціна. Спираючись на аналіз кривої пропозиції державного та приватного підприємств дослідника Шеферда В., констатуємо більшу пропозицію на приватному підприємстві за зростання ціни на продукт, ніж на державному. Приватний університет – це те ж приватне підприємство, тому стимулювання з боку держави розвитку приватних університетів зможе забезпечити більшу, якіснішу та ефективнішу пропозицію висококваліфікованої робочої сили на ринку праці за сучасних економічних трансформацій [19].

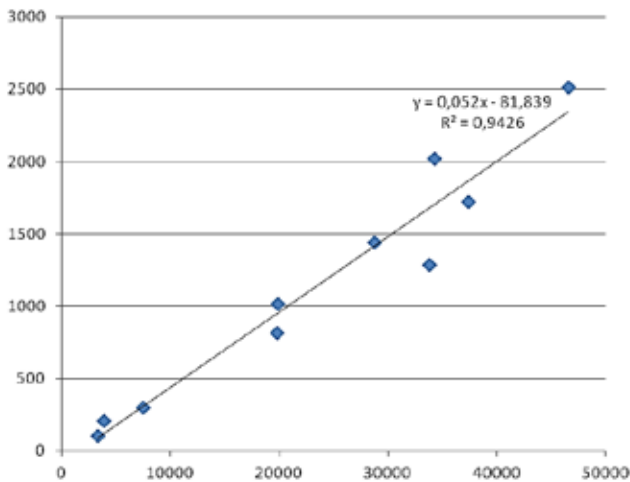

Рис. 3. Графік регресії між обсягом ВВП та витратами на освіту на душу населення

Авторська розробка за джерелом [18]

Якісний показник порівняння рівня вищої освіти окремої країни у світі є місце її ВНЗ у світових рейтингах. Існує кілька організацій, які створюють дані рейтинги. Позиції України в них різні, адже різні критерії ранжування ВНЗ та обсяг вибірки дослідження. Проаналізувавши рейтинги, оцінимо загальну освітню ситуацію у світі, порівняємо рівні розвитку вищої освіти та визначимо позицію українських ВНЗ у них.

За результатами академічного рейтингу університетів світу (ARWU) Україна не має вищих навчальних закладів, які мають конкурентоспроможні позиції у світі, адже жоден не входить у топ-500 ВНЗ. Це свідчить про низькі показники критеріїв розрахунку рівня окремого університету в даному рейтингу, а саме: наукові дослідження, викладання, працевлаштування та міжнародні перспективи [18, с. 177].

Слід звернути увагу на британське видавництво Times Higher Education, яке опублікувало в листопаді 2015 р. рейтинг 800 кращих університетів світу, в який уперше увійшли українські університети: Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка та Харківський національний університет ім. Каразіна. Дані університети увійшли в категорію 601–800 позицій, що свідчить про наявність стратегічної перспективи входження наших ВНЗ до топ-500 [20].

Рейтинг кращих університетів світу The World University Rankings не містить жодного українського університету в топ-200 та топ-400. Здійснюється ранжування на базі таких показників, як: рівень освітніх послуг, міжнародна студентська та викладацька мобільність, рівень наукових досліджень, вклад в інновації, цитованість наукових статей, кількість міжнародних стипендіальних програм тощо. Звернемо увагу, що даний рейтинг є основою субрейтингу наукової репутації світових ВНЗ The World Reputation Rankings, що впливає на формування міжнародного попиту на вищу освіту [21, с. 29].

Інтернет-рейтинг World universities web ranking 2014 включає два ВНЗ з України в топ-2000, а саме: Національний технічний університет України «КПІ» (1209-е місце) та Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова (1990-е місце). Рейтинг також містить топ-3000, в який входить три українські університети: Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка (2 824-е місце), Львівський національний університет ім. І. Франка (2 777-е місце), Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова (2 493-е місце) [22].

У рейтинг провідних світових ВНЗ QS World University Rankings у 2014 р. увійшли шість українських університетів, а саме: Національний технічний університет України «КПІ», Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Національний технічний університет «ХПІ», Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Сумський державний університет та Донецький національний університет [23].

Рейтинг Webometrics Ranking of World Universities у 2014 р. включив вісім українських університетів до топ-2000: Національний технічний університет України «КПІ», Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Національний технічний університет «ХПІ», Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Сумський державний університет, Національний авіаційний університет, Національний університет «Львівська політехніка» та Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова [24].

Проаналізувавши рейтинги кращих ВНЗ світу, констатуємо наявність реальної перспективи та необхідність розвитку інститутів вищої освіти в Україні для досягнення конкурентоспроможних позицій у світі вітчизняного ринку вищої освіти і ринку праці та реалізації стратегічної цілі – входження в глобальну економіку знань.

Успішність становлення економіки знань, забезпечення конкурентоспроможності економіки та реалізації ефекту розвитку прогресуючого ринку вищої освіти залежать від рівня освіченості громадян, тобто якості освітньої системи. Для України є дуже позитивним, що в розрахунку світових рейтингів конкурентоспроможності оцінка людського капіталу здійснюється на основі саме освіченості населення (даний

показник – один із кращих), а не діяльності системи освіти. Це пов'язано з високими освітніми стандартами, закладеними в нашому суспільстві ще з часів Радянського Союзу, однак до 2000 р. частка реальних витрат на вищу освіту постійно падала відносно до ВВП, як результат – якість освіти знизилась [25, с. 37].

Місце України у світових рейтингах оцінки конкурентоспроможності в розрізі показників стану вищої освіти є досить неоднозначним, що пов'язано з різним комплексом якісних та кількісних критеріїв, які використані для розрахунку. Однак важливо оцінити місце України в даних рейтингах, адже це дасть змогу визначити перспективи розвитку економіки знань у нашій державі, конкурентоспроможність вітчизняної вищої освіти та фактичні позиції у світовій глобальній економіці.

За даними Світового економічного форуму було сформовано рейтинг вищої математичної та природничої освіти, в якому Україна традиційно посідає місця в топ-50. За якістю бізнес-освіти наша держава в 2014 р. зуміла досягти 88-ї позиції, хоча раніше входила в другу сотню, що наближує її до провідних розвинутих країн [21, с. 30].

Аналізуючи рейтинг «Стан вищої та професійної освіти в цілому» (Higher education and training), констатуємо 40-е місце України. Даний комплексний рейтинг складається з критеріїв: «Якість системи освіти в цілому» – 72-е місце; «Охоплення вищою освітою» – 13-е; «Якість освіти з менеджменту» – 30-е; «Якість математичної та природничої освіти» – 30-е; «Наявність наукових та інженерних кадрів» – 105-е; «Співробітництво університетів і бізнесу в сфері наукових досліджень» – 62-е місце [26].

Глобальний індекс конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Report) розмістив Україну на 76-те місце серед 144 країн світу. Складові частини даного рейтингу: «якість інститутів»; «інфраструктура»; «макроекономічна стабільність»; «здоров'я та початкова освіта»; «показники ефективності»; «вища освіта та профпідготовка» (найвища оцінка серед складників – 4,93, позиція України – 40); «ефективність ринку товарів та послуг»; «ефективність ринку праці»; «розвиток фінансового ринку»; «технологічний рівень»; «розмір внутрішнього ринку»; «інновації та конкурентоспроможність»; «конкурентоспроможність компаній»; «інноваційний потенціал». Позиція України в рейтингу дуже знизилась із 2010 р. – 56-е місце серед 139 країн, однак зросла з 2014 р. – 84-е місце серед 148 країн, що свідчить про поступове відновлення позицій на світовій арені після економічної та політичної кризи [27].

Глобальний інноваційний індекс України (The Global Innovation Index) займає 63-е місце серед 143 країн світу (аналогічно попередньому рейтингу мав зниження з 2011 р. – 60-те місце серед 125 країн та підвищення з 2014 р.: 71-е

місце серед 142 країн). Складники даного рейтингу: «охоплення вищою освітою» – 11-е місце та становить 79,7% населення (у 2013 р. займала 8-е місце); «рівень розвитку вищої освіти» – 34-е місце в 2014 р. (у 2013 р. – 42-е місце); «залучення іноземних студентів» – 64-е, 1,8% від загальної кількості студентів (2013 р. відзначився 68-ю позицією); «QS ранжування університетів, середній найвищий бал трьох кращих університетів» – 48-е місце (у 2013 р. – 50-е); «частка випускників наукової та інженерної спрямованості» – 23-тє місце, 25,6% від загальної кількості випускників (17-е місце в 2013 р.) [28].

У світовому рейтингу «Результативність наукових досліджень» (Knowledge & technology outputs) Україна займає 32-е місце. Дана позиція свідчить про позитивну тенденцію, адже в 2014 р. Україна знаходилась на 45-му місці, однак ще не повернула стану 2012 р. – 30-тє місце. Даний рейтинг складається з критеріїв: «вплив знань», в якому Україна займає 85-е місце (знизилось із 2013 р. – 73-тє місце); «поширення знань» – 71-е (у 2013 р. – 89-е, що свідчить про зростання позиції); «створення нових наукових знань» – 15-е (піднявся показник із 2013 р.(17-е)) [29].

За даними агенції Bloomberg, яка оприлюднила рейтинг 50-ти провідних інноваційних лідерів у світі, наша держава є п'ятою в категорії «вища освіта». Дана категорія включила в себе такі показники: відсоток робочої сили з вищою освітою; кількість випускників інженерних спеціальностей як відсоток від робочої сили; кількість студентів, що отримують вищу освіту. Джерелами рейтингу є Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, ЮНЕСКО, Samsung та Всесвітня організація інтелектуальної власності [30].

Отже, Україна має значний потенціал виходу економіки на рівень прогресуючої «економіки знань», зорієнтувавшись на розвиток вищої освіти, продуктивність якої зможе забезпечити зростання кількості інноваційних розробок та впровадження їх у виробництво, освіченості суспільства і, як результат, – конкурентоспроможності вітчизняних ринків у глобальній економіці.

Висновки. Прогресивні світові тенденції диктують необхідність для України інноваційних змін у галузях та сферах, що є домінуючими в економіці знань, – освіті та навчанні, системі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), правовому режимі та інноваційній системі. Проаналізувавши інноваційну конкурентоспроможність України за допомогою світових офіційних рейтингів, робимо висновок, що наша держава має значний потенціал розвитку економіки знань шляхом стратегічної орієнтації державної політики на розвиток вищої освіти. Перспективними напрямками реалізації даної стратегії є: збільшення фінансування ВНЗ за результатами навчальної, науково-дослідної та інноваційної діяльності; коригування законодавства відпо-

відно до стратегічних науково обґрунтованих цілей входження до економіки знань; стимулювання розвитку приватних вищих навчальних закладів; створення сприятливого інвестиційного клімату ринку вищої освіти за рахунок співпраці вищих навчальних закладів із приватними та громадськими організаціями.

Перспективами подальшого дослідження в даному напрямі є розроблення системи механізмів модернізації ринку вищої освіти, адаптованої до українських реалій, використовуючи досвід прогресивного розвитку економіки в провідних країнах світу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество / Д. Белл. – М.: Академия, 1999. – 255 с.
- Хейлбронер Р. Экономические проблемы постиндустриального общества / Р. Хейлбронер. – М., 1973. – 205 с.
- Дарендорф Р. Недавние изменения в классовой структуре современной Европы / Р. Дарендорф. – М.: Академия, 1964. – 180 с.
- Тоффлер Э. Шок будущего / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 008. – 415 с.
- Toffler A. The Third Wave. NY: Morrow, 1980, 321 p.
- Stigler G. The Economics of Information. Journal of Political Economy, June, 1961, v. 69, – 450 p.
- Hodson W. Intellectual Capital. How to Build, Enhance It, Use It. N.Y.: John Wiley and Sons, Inc. , 2003, 125 p.
- Shaiken H. Work Transformed. Automation and Labour in the Computer Age. N.Y.: Holt, Rinehart and Winston, 2005, 158 p.
- Perkin H. Third Revolution: Professional Elites in the Modern World. L.A., N. Y.: Routledge, 1996, 65 p.
- Kahn H. Wiener A. The Year 2000. A Framework for Speculation on the Next 33 Years. L., 1967, 91 p.
- Колот А.М., Кравчук О.І. Людина і нова економіка: діалектика розвитку / А.М. Колот, О.І. Кравчук // Соціально-трудові відносини: теорія та практика: зб. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2015. – № 1(9). – С. 8–29.
- Сахненко О.І., Максимова М.М. Економіка знань та заходи державної підтримки / О.І. Сахненко, М.М. Максимова // Young Scientist. – 2014. – № 6(09) – С. 28–31.
- The Global Competitiveness Report 2002–2003. Oxford University Press, 2003. 31 p.
- Білінець М.Ю. Фінансування вищої освіти в Україні: сучасні тенденції, проблеми та перспективи / М.Ю. Білінець // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 4. – С. 787–790.
- Малік Є.О. Фінансування вищої освіти: сучасні тенденції та зарубіжний досвід / Є.О. Малік // Ефективна економіка. – 2014. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3259>.
- Статистичні збірники Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
- Шевченко Л.С. Фінансування вищої освіти: диверсифікація джерел / Л.С. Шевченко / Теорія і практика правознавства. – 2013. – Вип. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp2013244>.
- Рибак М.П. Оцінка ефективності фінансового забезпечення діяльності вищих навчальних закладів / М.П. Рибак // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – № 1. – С. 172–179.
- Shepherd W. Causes of Increased Competition in the USA Economy 1939-89 // Review of Economics and Statistics. – 1982. – November.
- Освіта.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/>.
- Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року / Міністерство освіти і науки України. – К., 2014. – 75 с.
- Ranking Web of Universities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webometrics.info/en/Methodology>.
- QS World University Rankings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.topuniversities.com/university-rankings>.
- Вебметричні рейтинги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.tntu.edu.ua/resources/vebometrychnirejtynhy/>.
- Рєвніцева О.В. Система вищої освіти України: фінансові аспекти сучасних проблем розвитку / О.В. Рєвніцева // Людський розвиток (ІДСД). – 2010. – С. 36–45.
- Higher education and training [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dhet.gov.za>
- The global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.
- The Global Innovation Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/content/page/GII-Home>.
- Knowledge & technology outputs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nsf.gov/statistics/seind12/c0/c0s10.htm>.
- Агенція Bloomberg оприлюднила рейтинг 50-ти провідних країн у світі, що були ранжовані за шістьма показниками, які сприяють інноваціям [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=3858>.